

Kazincbarcika közösségi tereinek integrálhatósága

diploma előkészítő kutatásmódszertan / Szabados Pál Donát / konz.: Fenes Tamás / 2024.06.17.

Történelmi áttekintés

A várost 1954-ben alapították, több kis falu összeolvasztásával, az első öt éves terv iparfejlesztésének részeként. A projekt az ötvenes és hatvanas években országos figyelmet kapott, hiszen Dunaújváros (akkori Sztálinváros) után a második szocialista város tervezése és építése nemcsak az akkori állampárt ideológiai szempontjai miatt, de szakmai szemmel is érdekes volt – mind urbanisztikai, mind pedig építéstechnológiai szempontból. A második világháború után az ipar fejlődése lehetővé tette az emberi lakókörnyezet építésének iparosítását is. Kazincbarcika tervezése és építése tulajdonképpen kísérletezést is jelentett várostervezési és társadalmi szempontból.

Az Újváros kiépítésében nagy szerepet játszottak olyan elvek, mint például a különböző városi funkciók (lakó-, kereskedelmi-, munkahely-, pihenő rendeltetésű épületek) szétválasztása, az épületek közötti városi terek tágassága és a város kompaktsága. Annak ellenére, hogy Kazincbarcikának voltak települési előzményei (Sajókazinc, Felső- és Alsó-Barcika, Herbolya, Berente) a városmag és az azt övező lakótelepek tekinthetők zöldmezős beruházásnak, hiszen a korabeli várostervezők a belváros helyét beépítetlen területen jelölték ki, a később egybeolvasztott települések között elterülő alacsony emelkedésű patakvölgyben, amelyen akkoriban szántók és legelők helyezkedtek el. A város helyének beépíthetlensége nagyfokú szabadságot adott a várostervezőknek abban, hogy az épületek közötti városi terek és parkok kialakítása ideális léptékű, emberre optimalizált legyen.

Ságvári tér 1966-ban (forrás: Fortepan*)

Május 1. út 1960-ban (forrás: Fortepan*)

Az Építők útja dél-keleti vége 1960-ban (forrás: Fortepan*)

1945

1955

1967

1990

2024

Kutatás témája, céljai

A kutatás tárgya

Kutatásomban Kazincbarcika legfontosabb és legnépszerűbb közösségi tereinek és zöldfelületeinek városi helyzetét vizsgálom, különös tekintettel arra, hogy mennyire kommunikálnak a környező városrészekkel, mennyire jól elérhetőek a központból, és hogy mennyire integráns részei a városnak, mint egésznek.

Kutatás fő kérdése és célja

Kazincbarcika sok szempontból kimeríti egy kompakt és zöld város fogalmát, előfordulnak azonban olyan kiterjedt, városi zöldfelületek amelyeknek a város többi részével való kapcsolatát érdemes lehet felülvizsgálni. Azért szeretném ezen közösségi terek városi kapcsolatait és integrálhatóságát vizsgálni, hogy a városközpont további fejlesztésére egy olyan javaslatot készítek elő, amely folytatja Kazincbarcika belvárosának az utóbbi évtizedben elindult fejlődési irányát. A város kerékpárút hálózatának kiépítése, a város főutcájának sétálóutcává alakítása és ezáltal a főutca mentén elhelyezkedő terek egy útvonalra felfűzése, továbbá a Völgypark és az Egressy út szorosabb kapcsolódásának elősegítése, forgalomkorlátozással és egyirányúsítással mind olyan lépések amelyek gondolatom szerint affelé mutatnak, hogy Kazincbarcika belvárosában létrejöhessen egy könnyen besétálható, akadályoktól mentes útvonal amelyhez közösségi terek és zöldfelületek hálózata kapcsolódik. A város ezen fejlődését szeretném ugyanebben a mederben tartva, de más városrészek és újabb zöldfelületek, közösségi terek bekapcsolásával folytatni.

Kutatás konkrét célkitűzése

A kutatásomban végül arra szeretném megtalálni a választ, hogy hogyan tudom városépítészeti eszközökkel a belvárosi sétálóövezet meghosszabbításával és annak a Derkovits-téri lakótelep felé vezetésével kialakítani a városközpont és a Csónakázó-tó illetve Jubileumi-park kapcsolatát, integrálva ezzel az utóbbi két fontos közparkot a városközpont sétálóövezetének vérkeringésébe.

A Csónakázó-tó és Jubileumi-park madártávlatból (forrás: kolorline.hu)

A Völgypark madártávlatból (forrás: kolorline.hu)

Kutatási módszer ismertetése

Helyszínvizsgálat és térképes analitika

A térképes analitika során időrendi sorrendben vizsgáltam meg Kazincbarcika különböző fejlődési szakaszaiban a korabeli viszonyok szerint értelmezhető főbb közösségi tereket a város, korábbi fejlődési fázisban pedig a falvak esetében. A helyszínek vizsgálata során kijelöltem a közösségi terek fókuszpontjait és a város fejlődése során tapasztalható pólusváltásokat is megfigyeltem, amelyek úgy vélem napjainkban is lassan zajlanak. A legutóbbi ilyen nagy pólusváltás a 2010-es években zajlott le a főtér funkciójának az Egressy útra való „kiömlésével”, annak autómentesítése és sétáló utcává tétele nyomán.

Funkcióelemzés

A közösség számára fontos, találkozások helyét jelentő parkok és terek funkcióelemzésének elvégzése során azt vettem számításba, melyek azok a funkciók amelyek megtalálhatók ezeknek a helyeknek a gyalogos értelemben vett 15-perces környezetében. A funkcióelemzéstől azt vártam, hogy kiderüljön eléggé jól el vannak-e látva szolgáltatásokkal Kazincbarcika közösségi terei, illetve melyek azok a hiányzó funkciók amelyekre szükség lenne a jobb működés elérése érdekében.

1945

Felső-Barczikai templom a 20. század elején (forrás: Barczikai históriás)

Egészen a második világháboró végéig és az 1948-as kommunista hatalomátvételig a még különálló - bár fizikailag már egybenőtt - falvak legfontosabb ma is értelmezhető közösségi terei a templomok körül kialakult terek voltak. Természetesen a falvak ezen közösségi tereinek fókuszfunkciói mindig a templomok voltak.

- épületek
- vízfelületek
- vasút
- közösségi tér

Sajókazinczi református templom (forrás: honlap.parokia.hu)

1955

Újváros, Rákóczi tér a Kuruc lovas szobrával 1966-ban (sajnos korábbi képet a térről nem lehetett fellelni; forrás: Fortepan*)

1955-ben járunk, a város korai fejlődési szakaszában, amikor még az elsőnek felépített városrész, Újváros építése zajlott, az „ösvárosrészek”-től viszonylag messze. Néhány évig a város főtereként a Rákóczi tér szolgált - ma a tér egyike a sétáló utcára felfűzött térsor tagjainak.

- épületek
- vízfelületek
- vasút
- közösségi tér
- jelentőségéből vesztő közösségi tér

Kazincbarcika-Újváros főutcája az akkori Lenin út 1955-ben (forrás: Fortepan*)

1967

Újváros, Rákóczi tér a Kuruc lovas szobrával 1966-ban (sajnos korábbi képet a térről nem lehetett fellelni; forrás: Fortepan*)

Az 1960-as évek elejétől a városvezetés az aszfaltutak és járdák építésével párhuzamosan elkezdte parkosítani a város üresen hagyott, beépítetlen zöldfelületeit. A korabeli főtér, a Rákóczi tér közvetlen szomszédságában elkezdődött a Völgypark kialakítása.

- épületek
- vízfelületek
- vasút
- közösségi tér
- jelentőségéből vesztő közösségi tér
- parkok

Kazincbarcika-Újváros, Völgypark a kezdeti szakaszban, még a „Béke-vágánnyal” a képen 1960-ban (forrás: Fortepan*)

1990

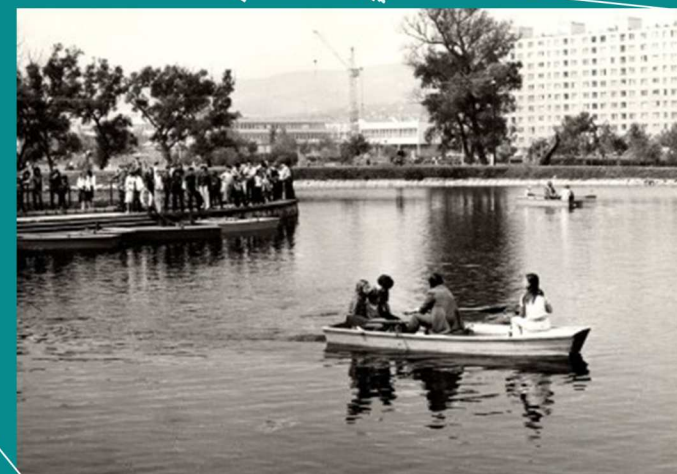

Az 1970-es évek elején beépített főtér, háttérben a városházával (forrás: Egressy Béni Városi Könyvtár)

A főtértől dél-keletre fekvő, azonos névvel, szintén „főtérként” hivatkozott 1979-ben átadott liget (forrás: kolorline.hu)

- épületek
- vízfelületek
- vasút
- fontos közösségi tér
- jelentőségéből vesztő közösségi tér
- parkok

A Csónakázó-tó megnyitása a Jubileumi-parkban 1974-ben a város 20 éves születésnapján (forrás: Barcikai História)

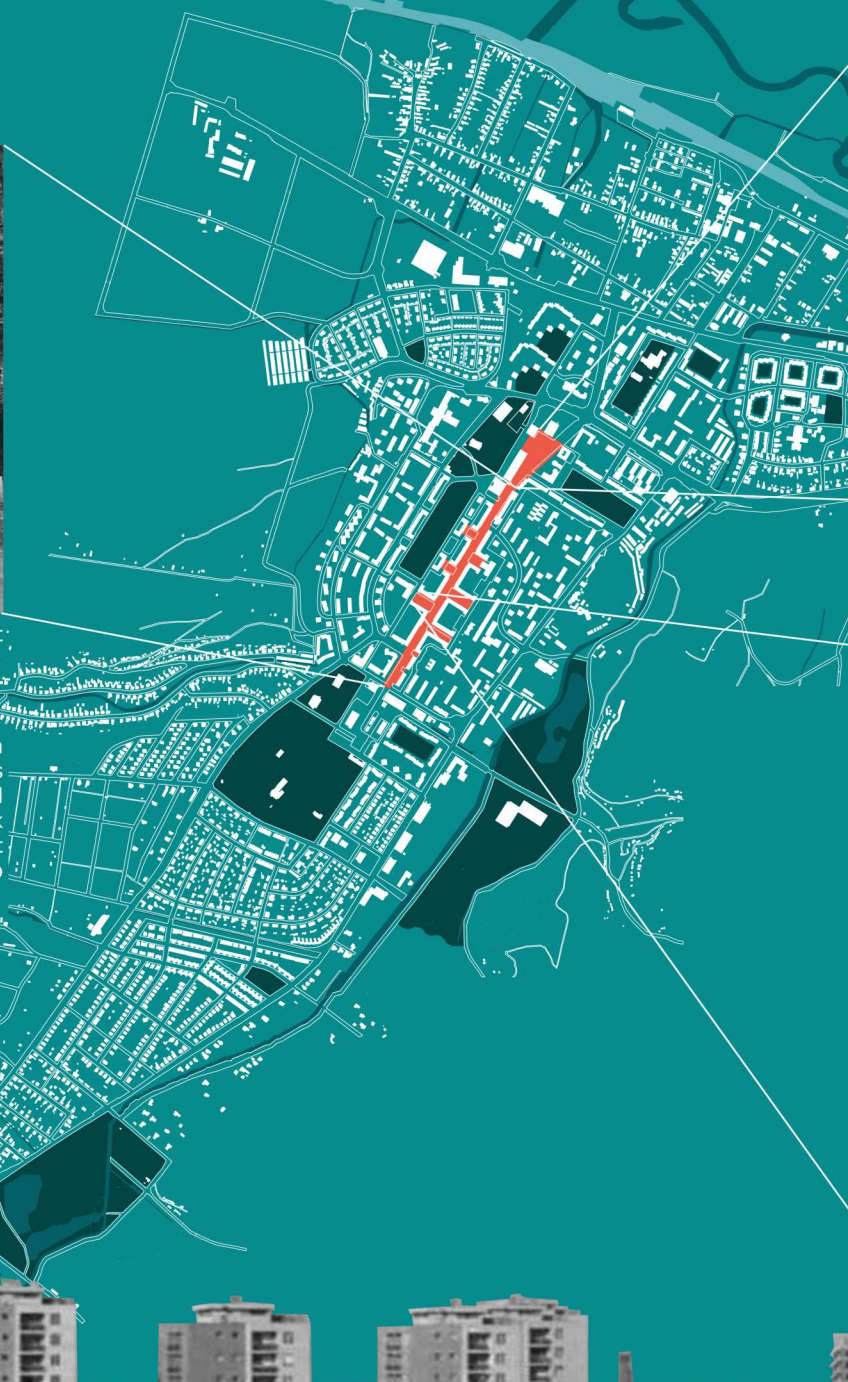
2024

Az Egressy út teljes hosszában új burkolatokat és megújított közösségi tereket kapott a 2010-es évek elején (forrás: kocsmaturista.hu)

Az Egressy út felújítása mérföldkö a város életében és a város közösségi tereinek fejlődésében. A szétszóródó és egymástól függetlenül működő, autó forgalommal szétválasztott Egressy út menti teresedések összekapcsolásával egy olyan belvárosi sétáló zóna jött létre, amely kibővítésében és új városrészek felé való megnyitásában hatalmas potenciált látok.

- épületek
- vízfelületek
- vasút
- fontos közösségi tér
- parkok

Az Egressy sétáló utcává alakításának utolsó állomása, a 2020-ban elkészült Fő tér (forrás: kolorline.hu)

A megújult Rákóczi tér, bár már nem a város főtere, még mindig a sétálóutca egyik legimpozánsabb része (forrás: ...)

A város főbb közösségi terei

Városközpont kialakulása

Kazincbarcika felépítésében alapvető eltérés a többi szocialista modernista városunkhoz képest, hogy hiányzik a klasszikusan szocialista városokra jellemző főter, amelyen az adminisztrációs épületek mellett mindig helyet kap egy markáns, vertikális gesztus, amely egy súlypontot képez a városon belül mind tömeg, mind pedig vizualitás szempontjából. Kazincbarcikán adminisztrációs szempontból az 1970-es években létrehoztak ugyan egy főteret, viszont ez csupán adminisztratív köponttá tudott válni, valódi közösségi térré sosem. A hiányzó főter problémája a 2010-es évek közepén oldódott meg, amikor megtörtént a főutca egyirányúsítása, több szakaszon és sétáló utca került kialakításra. Az Egressy út (korábban Lenin út) ily módon történő átalakítása mind térszervezésileg, mind városépítészetileg, mind pedig társadalmilag jó hatással volt a városra. Az autós forgalom és buszok által terhelt főutca mentén azelőtt elhelyezkedő terek definiálatlanul lebegtek a városi szövetben míg ma már ezen terek ugyanannak a gyalogos tengelynek egyik-másik oldalán megjelenő térbővületei, kis alközpontokat kialakítva így a központi sétáló tengely mentén. A város adminisztrációs központjáról, a főterről így a valódi súlypont hamar áthelyeződött a ma már longitudinális főterként, vagy főterek soraként leírható Egressy útra.

A két városi nagypark

Kazincbarcika-Újváros (az első, 1950-től felépülő városrész, a mai belváros) építése során a város építői még nagyban hagyatkoztak az építőanyagok vasúti szállítására. Ekkoriban mivel az Újváros első háztömbjei épültek, lakók híján nem jelentett problémát a vasút városba felvezetése. Az Újváros két fő útvonala az akkori Lenin út (később Egressy) és az Építők útja között elterülő lankás réten alakítottak ki két vasúti nyomvonalat, amellyel a kisméretű téglák és a cement alapanyag városba szállítását oldották meg. Az Újvárost kettészelő vasúti sínek egyre problémásabbá váltak az idők során például az idősek és gyermekek biztonsága szempontjából, ezért rövidesen felszámolásra került, tágas, völgyszerű zöldfelületet hagyva maga után a város szívében. Így alakult ki a város azóta is legnépszerűbb parkja a Ligetnek is nevezett Völgypark, amely gyakorlatilag hosszában osztja két részre az Újváros szövetét. Elhelyezkedése és térbeli kapcsolatai miatt is integráns részét tudja képezni a városnak ez az arányaiban hatalmas területet elfoglaló, mégis funkciókkal megtöltött és jól kihasznált közpark.

A város másik nagy közparkja a Kazincbarcikát övező dombok és a Tardona-parti lakótelep tízszintes házai által közrefogott Jubileumi-park és Csónakázó-tó amelyek a város 20 éves jubileumára, 1974-re készültek el. A mesterséges tó és a hozzá tartozó park népszerű helyszín a pihenésre, nyáron a nagyobb koncerteket, fesztiválokat rendezik itt meg.

- 1 - Egressy út
- 2 - Völgypark
- 3 - Jubileumi park
- 4- Csónakázó-tó

Problémafelvetés

Völgypark integráltsága és megközelíthetősége

A sétáló utcától a Völgyparkot elválasztó Göncz Árpád utca, csökkentett forgalmi sebességével (20 km/h) és sűrűn elhelyezett, utcaszintre emelt gyalogosátkelőivel összekötő szerepet is betölt a város hosszan elterülő „főtere”, a sétáló utca és a legnépszerűbb városi park között. Az Egressy út szocreál tömbjei között a gyalogos és kerékpáros közlekedés parkba való átszűrődése szinte akadálytalanul és veszély nélkül történhet meg. Észak-nyugati oldalról, az Építők útja felől hasonlóan jó összeköttetésekkel rendelkezik a park, - bár itt már van némi magasságkülönbség, körülbelül 1,20 m - valamennyi lakótömb mögött több lépcső és rámpa is segíti a gyalogos és kerékpáros lejutást a parkba.

Csónakázó-tó és Jubileumi-park megközelíthetősége

Az imént említett Völgyparktól eltérően a Csónakázó-tó korántsem olyan integráns része a városnak, megközelítése közel sem olyan magától értetődő és akadálytalan. Az a tény, hogy a Csónakázó-tó nem tudott olyan integráns részévé válni a városnak mint a Völgypark egyértelműen abból is adódik, hogy távolabb helyezkedik el a központtól, viszont érdemes megfigyelni a gyalogos megközelítés lehetőségeinek akadályait és hiányát a Csónakázó-tó esetében. A város egy fontos fő útvonalával, a Mátyás király úttal párhuzamosan húzódó park elszigetelődése abból is adódik, hogy a Tardona-patak beékelődik a főutat szegélyező lakótelepek és a park közé. A Csónakázó-tó szempontjából értelmezhető és elérhető helyen mindössze két összekötő híd (egy gyalogos és egy autós) felől a város többi részével való kommunikációért. Különbséget jelent továbbá a Völgypark és a Csónakázó-tó helyzete között a magasság-különbség is. A sétáló utcáról a Völgyparkba gyakorlatilag vízszintes út vezet, míg a sétáló utca dél-keleti oldalán elhelyezkedő lakótelepek lejtős talajon helyezkednek el, megnehezítve ezzel az idősek, vagy kisgyerekesek számára a közlekedést.

Összegzés

Míg a Völgyparkról elmondható az, hogy egy igen intenzív kapcsolatot ápol az öt környező városrészekkel, addig a Csónakázó-tó és a Jubileumi park esetében ennek az ellenkezője igaz. A Csónakázó-tónak az öt környező lakótelepekkel való kapcsolata bár létezik, de igen laza, a városközpontot jelentő sétáló utcáról gyakorlatilag leesik.

- 1 - Egressy út
- 2 - Völgypark
- 3 - Jubileumi park
- 4 - Csónakázó-tó
- 5 - Göncz Árpád út - elkerülő
- 6 - Gyermek útja - elkerülő
- 7 - Építők útja
- 8 - Mátyás király út

Jelenlegi fejlesztések hatásai

Vízi komplexum a Csónakázó tó mellett

A Csónakázó-tó és a Jubileumi park mellett épülő Vízi komplexum, amely egy sportuszodát és egy élményszobát fog magába foglalni, funkciójában és méreteiben fogva előre láthatólag egy a központtól kívül eső helyen fog új súlypontot képezni, újabb okot szolgáltatva a város lakóinak és a más városból ide látogatóknak arra, hogy a Csónakázó-tó felé vegyék az irányt. Egy turisztikai szempontból is ennyire meghatározó intézmény új irányt fog kijelölni a városi infrastruktúra és közterületfejlesztés terén is. Bár a terület amelyen a Vízi komplexum épül közel esik a belváros szívében kialakított gyalogos zónához, elhelyezkedéséből adódóan hasonló problémákkal küzd a gyalogos és a kerékpáros forgalom magához vonzása szempontjából mint maga a Csónakázó amely mellett felépül.

A Csónakázó-tó szomszédságában épülő, 3H által tervezett Vízi komplexum látványterve (forrás: kolorline.hu)

- 1 - Egressy út
- 2 - Völgypark
- 3 - Jubileumi park
- 4 - Csónakázó-tó
- 5 - Göncz Árpád út - elkerülő
- 6 - Gyermekes útja - elkerülő
- 7 - Építők útja
- 8 - Mátyás király út
- 9 - Épülő Vízi komplexum

Konklúzió a diplomatervtől függetlenül

A közösségi terek fejlesztésének lehetséges irányai

Mivel a Vízi komplexumnak meglehetősen nagy tömegvonzása lesz mind városi, mind pedig régiós szinten, több szempontból is hasznos lehet a város közterületfejlesztésének irányát az új épület és a körülötte meglévő városi közterek megújítására, átalakítására fordítani. A 2010-es évek elején az Egressy út sétálóutcává alakításával kezdődő folyamat elindította egy összefüggő gyalogos és kerékpáros zóna kialakulását Kazincbarcika belvárosában, amelynek a Vízi komplexuméhoz hasonlóan fajsúlyos fejlesztések fogják megszabni a jövőben az irányát, főleg ha azok ennyire közel létesülnek a központhoz.

Konkrét javaslatok

A város közterületfejlesztésének elkövetkező évtizedében az a feladata, hogy a kellő infrastruktúra kiépítésével megkönnyítse és vonzóvá tegye a Vízi komplexum és a Csónakázó-tó irányába történő közlekedést. A városközpontban található összefüggő gyalogos zóna szempontjából kétféleképpen szükséges ezt elérni:

- a sétáló utca nyomvonalának Derkovits-téri lakótelep irányába történő folytatása meg fogja szabni azt a fő útirányt amely a központból (például a Lini István téri Autóbusz-pályaudvar irányából) egyértelműen kijelöli a Csónakázó-tó és a Vízi komplexum irányát.

- másodsorban pedig szükség van egy több rétegű, apró elemekből álló infrastruktúra kiépítésére, amely az Egressy út és a Tardona patak közötti lakótelepeken keresztül történő közlekedést könnyíti meg, elősegítve ezzel a lakosság Jubileumi-park és Csónakázó-tó felé szivárgását a tömbök között. Több rétegű infrastruktúra szükségeltetik, hiszen elsősorban meg kell könnyíteni az Egressy útról a lakótelepek megközelítését, másodsorban a lakótelepekről a Mátyás király úton való átkelés, végül pedig a Tardona patakon keresztül több új híddal kell elősegíteni az emberek zöldövezetbe való minél könnyebb átjutását.

- 1 - Egressy út
- 2 - Völgypark
- 3 - Jubileumi park
- 4 - Csónakázó-tó
- 5 - Göncz Árpád út - elkerülő
- 6 - Gyermekek útja - elkerülő
- 7 - Építők útja
- 8 - Mátyás király út
- 9- Épülő Vízi komplexum
- 10 - Gyalogos tengely Derkovits tér felé való meghosszabbítása
- 11 - Gyalogos tengely kiegészítése a Mátyás király úton
- 12 - Jókai Mór Szakgimnázium elhagyott épülete
- 13 - Jókai udvara

Konklúzió a diplomatervre tekintettel

Helyszín kijelölése

A korábbiakban felvázolt közterület fejlesztési javaslat részeként az Egressy út gyalogos tengelyének meghosszabbítása az új szakasz két végpontja közötti épületeket is helyzetbe hozza, potenciális részévé teszi a város közterületfejlesztési koncepciójának. A Derkovits téri lakótelep felé vezető útvonal egyik kiaknázatlan lehetősége egy elhagyott iskolaépület és a hozzá tartozó kollégium, amelyek elhelyezkedésükből, méretükből és építészeti megoldásaikból adódóan is rengeteg lehetőséget rejtenek magukban. Az iskola udvara jelenleg egy kerítéssel körbekerített terület, ám ez egy esetleges revitalizáció során integrálható az épület szomszédságában fekvő városi közösségi terek és a meghosszabbított gyalogos tengely rendszerébe.

Funkció kijelölése

Mivel a körülbelül 25.000 lakosú Kazincbarcika egy meglehetősen kis város, egy ilyen nagy léptékű épület esetében az új funkcionál a város léptékű funkcióelemzés a meghatározó, nem pedig a környező városrészekre vonatkozó. Az egyik nagyon fontos kulturális és szabadidős tevékenységet nyújtó funkció amely hiányzik a mozi, - a 2000-es évek elején a Békemozi megszűnésével Kazincbarcika és vonzáskörzetének lakói kénytelenek a megyeszékhelyre utazni ha moziba szeretnének menni. Mivel az épület méretei egy mozi térigényét jelentősen meghaladják, szeretném az épület többi részét egy multifunkciós kiállítótérre alakítani, amelynek segítségével az épület nem kényszerül bele egy működésképtelen új funkcióba, hanem használata során „találhat” magának egyet.

Jövőbeli perspektívák

Mivel Kazincbarcika egy mesterséges város amely jelenleg is identitásválsággal, népességfogyással és elvándorlással küzd, meggyőződésem, hogy a kultúra útján találhat identitásra, és a kultúra útján találhatják meg benne lakói saját identitásukat - egy szocialista modernista iparváros polgáraként.

- 1 - Egressy út
- 2 - Völgypark
- 3 - Jubileumi park
- 4 - Csónakázó-tó
- 5 - Göncz Árpád út - elkerülő
- 6 - Gyermekes útja - elkerülő
- 7 - Építők útja
- 8 - Mátyás király út
- 9 - Épülő Vízi komplexum
- 10 - Gyalogos tengely Derkovits tér felé való meghosszabbítása
- 11 - Gyalogos tengely kiegészítése a Mátyás király úton
- 12 - Jókai Mór Szakgimnázium elhagyott épülete
- 13 - Jókai udvara

Diplomaterv helyszínének bemutatása

Előzetes koncepció az épület revitalizációjára

A célom az épület eredeti karakterének megőrzése lesz, minél kisebb változtatásokkal, minél rugalmasabban alakítható és multifunkcionálisan felhasználható tereket szeretnék létrehozni. Mivel az épület meglévő szerkezetét és külsejét megváltoztatni nem szeretném, kortárs elem a koncepciómban egy a kompozíciónak erőteljes vertikális hangsúlyt adó új épületrész lesz, amely kilátóként fog funkcionálni az ide látogatók számára, és egyben jelzés értékű tájékozódási pont lesz a környező városrészekből, ahonnan majd látszik.

Az iskola épülete napjainkban (forrás: saját fotó)

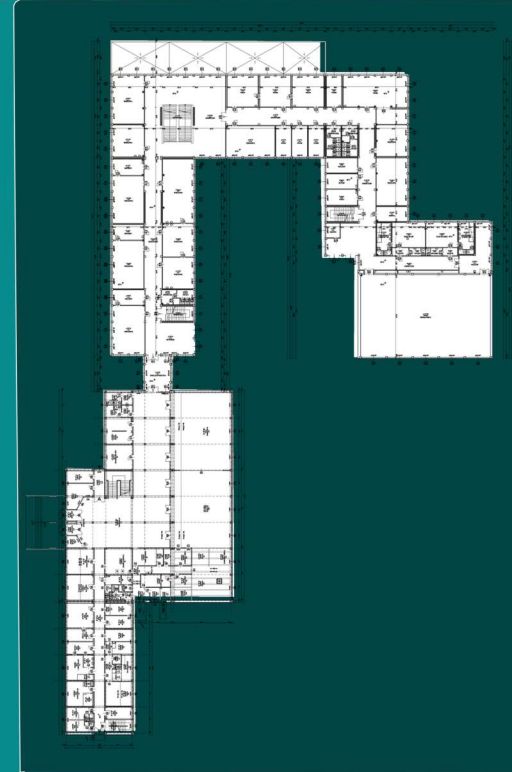
Az iskola épülete napjainkban (forrás: saját fotó)

Az iskola épülete napjainkban (forrás: saját fotó)

Az iskola épülete napjainkban (forrás: saját fotó)

Irodalomjegyzék

Képek forrásai:

Fortepan* / Építésügyi Dokumentációs és Információs Központ

Fortepan* / Fortepan Album082

Fortepan* / Mészáros Zoltán

Fortepan* / UVATERV

Fortepan* / Magyar Rendőr

Könyvek, folyóiratok, internet:

Kismarton Zsolt: Kazincbarcika története röviden - egy kicsit másképp - VI/3. rész: A város; Barcikai História, 2015.11.08.
<https://barcikaihistorias.hu/kazincbarcika-tortenete-roviden-egy-kicsit-maskepp-vi3-resz-a-varos/> (utoljára megtekintve: 2024.06.17.)

Kismarton Zsolt: Kazincbarcika története röviden - egy kicsit másképp - Kiegészítés a 3. részhez: A Békeváros; Barcikai História, 2015.11.28.
<https://barcikaihistorias.hu/kazincbarcika-tortenete-roviden-egy-kicsit-maskepp-kiegeszites-a-3-reszhez-a-bekevaros/> (utoljára megtekintve: 2024.06.17.)

Vékony Zsolt: Csinált város a Sajó völgyében - Adalékok Kazincbarcika későmodern építészetéhez; Építészfórum, 2020.12.01.
<https://epiteszforum.hu/csinalt-varos-a-sajo-volgyeben--adalekok-kazincbarcika-keso-modern-epiteszetehez> (utoljára megtekintve: 2024.06.17.)

Géczi Gyula - Nagy Gyula: Szemtanúk Szavaival (Kazincbarcika 1950-1955) című könyv a Kazincbarcikai városi pártbizottság kiadásában, 1956

